

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Komunikacja między dyrygentem a zespołem wokalnym : wybrane zagadnienia

Author: Aleksandra Zeman

Citation style: Zeman Aleksandra. (2018). Komunikacja między dyrygentem a zespołem wokalnym : wybrane zagadnienia. W: K. Szatravski (red.), "Kreatywność i tradycja we współczesnej chóralistyce : studia i materiały" (S. 95-105). Olsztyn : Wydział Sztuki Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Komunikacja między dyrygentem a zespołem wokalnym. Wybrane zagadnienia

Komunikacja, w tym głównie interpersonalna, jest pojęciem bardzo szerokim i wieloznacznym. Jej istotą jest przekazywanie przez osoby informacji, w tym przede wszystkim swoich myśli, uczuć, postaw, wartości itp. Sam termin komunikowanie pochodzi od łacińskiego czasownika *communico*. Oznacza on połączenie, naradzanie się i udzielanie komuś informacji¹. Bogusława Bobek-Ostrowska definiuje „komunikowanie jako proces porozumiewania się jednostek, grup lub instytucji. Jego celem jest wymiana myśli, dzielenie się wiedzą, informacjami i ideami. Proces ten odbywa się na różnych poziomach, przy użyciu zróżnicowanych środków i wywołuje określone skutki”². Myron W. Lustig i Jolene Koester określają ją jako „formę (...) obejmującą małą liczbę osób, które mogą wchodzić ze sobą wyłącznie we wzajemne interakcje i które na skutek tego mają zdolność zarówno dostosowania swoich przekazów do siebie, jak i natychmiastowego uzyskania od siebie obrazu interpretacji tych przekazów”³. Anna Pawiak zaznacza, iż jest ona procesem wymiany, na który składają się znaki i symbole, tworzy znaczenia, przebiega w interakcji w obecności niewielkiej grupy osób i będąc relacyjną przyczynia się do powstawania związków międzyludzkich”⁴.

---

¹ K. Komaniecki, Słownik łacińsko – polski PWN Warszawa 1986, s. 101.

² B. Dobek-Ostrowska, Podstawy komunikowania społecznego, Wydawnictwo Astrum, Wrocław 1999, s. 13. Zob. też.: A. Zeman, *Komunikacja werbalna i niewerbalna między dyrygentem a chórem. Wybrane zagadnienia*. w: *Wartości w muzyce. Zarys współczesnych kierunków badań nad wartościami w muzyce*. T. 3, red. J. Uchyla-Zroski, Wyd. UŚ Katowice 2010, s. 212-219. oraz A. Zeman, *Szumy w procesie komunikacji między dyrygentem a chórem. Wybrane zagadnienia*. w: *Konteksty Kształcenia Muzycznego. Zagadnienia ogólne* TOM I, red. Ewa Kumik i Grażyna Poraj, Wyd. AM im. Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów w Łodzi, Łódź 2011, s. 111 s. 128.

³ A. Pawiak, *Komunikacja międzyludzka w dobie globalizacji - za i przeciw* <https://repozytorium.ukw.edu.pl/bitstream/handle/item/4004/Komunikacja%20miedzyludzka%20w%20dobie%20globalizacji%20za%20i%20przeciw.pdf?sequence=5> [stan z 15.10. 2018, godz. 10.27.]. Zob. też: W. Głodowski, *Komunikacja interpersonalna*, Warszawa 2001, s. 20.

⁴ A. Pawiak, *Komunikacja międzyludzka w dobie globalizacji - za i przeciw* <https://repozytorium.ukw.edu.pl/bitstream/handle/item/4004/Komunikacja%20miedzyludzka%20w%20dobie%20globalizacji%20za%20i%20przeciw.pdf?sequence=5> [stan z 15.10. 2018, godz. 10.44.].

Proces komunikacji interpersonalnej obejmuje także przebieg pracy między dyrygentem i zespołem wokalnym. Wyróżniamy w nim następujące ogniwa: nadawcę, odbiorcę oraz kod werbalny i niewerbalny, za pomocą którego następuje przekazanie informacji. Nieustannie wśród dyrygentów i kierowników zespołów pojawia się pytanie:

Jak powinna przebiegać skuteczna, czyli najbardziej pożądana komunikacja między dyrygentem i zespołem wokalnym?

Nie sposób udzielić jednoznacznej syntetycznej odpowiedzi na postawione zagadnienie⁵.

Niewątpliwie szczególnie odpowiedzialną, a zarazem kluczową rolę pełni tu sama osoba dyrygenta. W związku ze zmianami jakie współcześnie towarzyszą nam w świecie należy nieustannie poszukiwać nowej odpowiedzi na pytanie:

Jakimi cechami powinien się wyróżniać i jakie umiejętności musi posiadać by dobrze wykonywać swoją pracę?

1. Nadawca — dyrygent

Dyrygent zespołu wokalnego musi dysponować przede wszystkim bardzo dobrym warszatem dyrygenckim⁶, a ponadto musi „umieć wyzwolić w zespole chęć współpracy i pobudzać otwartość przez kontakt z innymi, która umie obserwować i słuchać”⁷. Karol Lasocki zwraca uwagę na wyobraźnię, zdolność obserwacji, logiczne myślenie, krytycyzm, koncentrację ale także pracowitość, dokładność, wytrwałość, cierpliwość, punktualność, taktowność, opanowanie oraz konsekwentne dążenie do zamierzonych celów. Ważna jest także życzliwość, szczerłość, uczciwość oraz entuzjazm w pracy, pewności siebie i poczuciu humoru⁸. Antoni Grochowalski zwraca uwagę na pożądane w pracy dyrygenckiej

---

⁵ Autorkę od wielu lat nurtują zagadnienia artystyczno-naukowe związane z komunikacją. W ostatnim czasie były to badania związane z komunikacją między dyrygentem a chórem w kreowaniu dzieła muzycznego, komunikacją między wykonawcą a słuchaczem podczas koncertu chóralnego, również komunikacją między chórem, dyrygentem i słuchaczem w budowaniu wspólnoty wydarzenia. Zob. też: A. Zeman, *The communication between a conductor and a choir in the creation of a musical work*, w: *Музичне мистецтво в освітологічному дискурсі* № 2 (2017) KB № 22088-11989P <http://mmod.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/87#.W8hDK8bwHIU> – dost. 18.10.2018, godz. 10.30.

⁶ Warsztat dyrygencki tworzą zarówno uzdolnienia muzyczne, w tym: bardzo dobry słuch, poczucie rytmu, wrażliwość muzyczna, muzykalność, bardzo dobra pamięć muzyczna, emisja dźwięku, a także zdolność czytania i interpretowania partytur, sugestywna technika dyrygencka, a także wiedza i umiejętności organizacyjne. Zob. też: A. Zeman, *Rola pedagoga w kształtowaniu osobowości przyszłego dyrygenta chóralnego. Wybrane zagadnienia.*, w: *Wartości w muzyce. Wartości kształtujące i kształtowane u studentów w toku edukacji szkoły wyższej*. T. 2; (red.) J. Uchyla-Zroski; Wyd. UŚ. Katowice 2009, s.111-118.

⁷ Bronisław Tumiłowicz, *Chór to chór mistrz*, Wywiad z profesorem Henrykiem Wojnarowskiem, dyrygentem, kierownikiem Chóru Filharmonii Narodowej, w: *Życie Muzyczne* Nr 11/12, Rok Wyd. L, Warszawa, Listopad-Grudzień, 1997, s.28.

⁸ J. K. Lasocki: *Chór*, PWM Kraków 1962, s. 18-19.

zdolności kierownicze, organizatorskie, pedagogiczne i psychologiczne⁹. Mikołaj Rimski-Korsakow zwraca uwagę na zapał, kreatywność i autorytet, którego nie można utożsamiać z przymusem¹⁰.

Z własnego doświadczenia¹¹ zwrócę szczególną uwagę na wzajemny szacunek i zaufanie. Nie sposób pominąć znaczenia w pracy z zespołem także refleksji nad swoimi oczekiwaniami i rzetelną wizją utworu, z którego zaangażowane podmioty chcą wydobyć piękno i emocje. Warto w tym momencie zaznaczyć, iż utwór chóralny nieustannie dojrzewa, tym samym wciąż powinien ciągle zbliżać się do wyżyn sztuki. Dobry dyrygent nieustannie chce się rozwijać i w te działania chce również zaangażować członków swojego zespołu. Brak rozwoju oznacza we współczesnym świecie zanik pewnych umiejętności, a zatem jest równoznaczny z początkiem końca zespołu. Powyższe słowa są niewątpliwie trudne, użyte jednak przez autorkę celowo, by zmobilizować adeptów sztuki dyrygenckiej do ciągłych poszukiwań, a także do wypracowania w sobie myślenia zakładającego własny, ustawiczny rozwój. Wykształcenie zdobyte w szkole, na uniwersytecie, jest ważne, konieczne, stanowi jednak pewną podstawę do dalszych artystycznych poszukiwań, w tym również tych z zakresu poprawnej komunikacji. Podsumowując warto zaznaczyć, iż bardzo ważny dla każdego zespołu wokalnego jest dobrze dobrany przez dyrygenta repertuar uwzględniający obok rozwoju, aktualne możliwości chórzystów.

2. Odbiorca — zespół wokalny

W kreowanie prawdziwego działu wokalnego obok osoby dyrygenta musi zaangażować się także wykonawca - zespół. Ścisła współpraca obu podmiotów sprawia, że dzieło muzyczne staje się tworem żywym. Szczególnie ważne są w tym procesie są zdolności chórzystów, w tym głównie muzyczne, a także ogólne, pozwalające najpełniej zrozumieć zamysł prowadzącego zespół. Rozwój grupy realizuje i wypełnia się jednak głównie poprzez codzienne działania dyrygenta dbającego o systematyczne próby, precyzującego konkretne, zrozumiałe cele, uwzględniające zarówno sposób pracy jak i harmonogram atrakcyjnych koncertów, wyjazdów i konkursów. Istotna jest ponadto umiejętność bieżącego weryfikowania efektów swojej pracy, a także zdolność słuchania innych,

---

⁹ A. Grochowalski, *Dydaktyczno – wychowawcze funkcje amatorskiego ruchu chóralnego*, Akademia Muzyczna w Poznaniu, 1983, s. 58.

¹⁰ Cyt. za: tamże, s. 19-20.

¹¹ Prowadzę żywą działalność naukową i artystyczną związaną z muzyką chóralną. Obecnie (od 2000) prowadzę Chór Żeński „Melodia” działający przy PZKO w Nawsiu w Republice Czeskiej. Pracowałam także z Chórem Instytutu Muzyki Filii UŚ w Cieszynie (2003-2006), Polskim Zespołem Śpiewaczym „Hutnik” z Trzyńca w Republice Czeskiej (2003-2006), Chórem Kameralnym Cieszyńskiego Ośrodka Kultury „Dom Narodowy” (II dyrygent, 2004-2009), Chórem „Gloriam Dei” działającym przy IT im. św. J. Kantego w Bielsku-Białej (2007-2014), zob. też. <http://chormelodia.webnode.com/o-nas/>, https://issuu.com/rajsir/docs/melodia_web_9558a42f0557dc.

szczególnie lepszych od siebie. Pomocne są także różnego rodzaju warsztaty, w tym także związane z poprawną emisją głosu. Należy zaznaczyć, że w tym celu warto zainwestować czas, środki finansowe, by pomóc zespołowi w procesie ciągłego rozwoju.

3. Kod — przekaz werbalny i niewerbalny między dyrygentem a zespołem wokalnym

Komunikacja między dyrygentem, a zespołem wokalnym przebiega równocześnie na kilku płaszczyznach. Proces ten korzysta głównie współdziałania słów, gestów, mimiki, postawy, mowy ciała, tonu, barwy głosu... Jest to zatem zarówno komunikowanie werbalne i niewerbalne. Komunikowanie werbalne przekazuje informacje za pomocą słów. Ważna w tym procesie jest wiedza dyrygenta powiązana z umiejętnością egzekwowania własnych wizji i zamierzeń interpretacyjnych. Duże znaczenie ma także w tym procesie właściwe, przemyślane pozytywne motywowanie członków zespołu. Warto zaznaczyć, że podstawowa komunikacja werbalna jest niepełna i tym samym niewystarczająca. Pożądaną i najkorzystniejszą dla wszystkich podmiotów jest sytuacja, w której komunikacja niewerbalna potwierdza komunikaty werbalne. Praca z zespołem wokalnym wymaga zachowania właściwych proporcji komunikacyjnych, a sam gest dyrygencki musi cechować ekonomiczność, plastyczność, dynamiczność i sugestywność¹².

4. Komunikacja między dyrygentem a zespołem wokalnym na bazie doświadczeń własnych

Właściwa komunikacja między dyrygentem a zespołem wokalnym jest nieustannym wyzwaniem przede wszystkim dla dyrygentów zawodowo zajmujących się prowadzeniem zespołów wokalnych. Poprawna komunikacja powinna także stać się zagadnieniem kluczowym dla przyszłych adeptów sztuki dyrygenckiej. Warunkuje ona z pewnością możliwość zaistnienia wybitnego wykonania dzieła muzycznego. Zespół wokalny w rozumieniu autorki, dla potrzeb niniejszego artykułu, to grupa studentów realizująca przedmiot: „Zespoły wokalne z metodyką”. Podstawowym jego celem powinno być wszechstronne przygotowanie studentów do pracy z zespołami chóralnymi. Każdy z nich realizuje jako dyrygent wybrany utwór wokalny do zaprezentowania go podczas koncertu. Tworzy więc własną koncepcję artystyczną dzieła muzycznego. Ważne jest, by tak pokierować pracą zespołu wokalnego, aby studenci mogli rozwinąć swoje zdolności i z powodzeniem osiągnęli zamierzony cel, a w przyszłości zechcieli stale doskonalić własny warsztat dyrygencki.

---

¹² E. Bury, *Podstawy techniki dyrygowania*. Kraków 1978, s. 13.

Serdecznie zapraszamy
Na koncerty zaliczeniowe Zespołów
Wokalnych EA III/3

„Plomes al vent”

13 czerwca 2017 r.
Sala Kameralna
129 (bud. gł.)
godz. 12.00
godz. 13.30

Dyrygenci:

Koncert I
Nina Polczyk - klasa dr
Danuty Żoń-Ciuk
Aleksandra Kozioł - klasa
mgr Marii Zuber
Jakub Krecichwost - klasa
dr hab. Joanny Glenc
Katarzyna Lach - klasa mgr
Anny Szawińskiej
Magdalena Holesz - klasa
prof. dr hab. Haliny
Goniewicz-Urbaś
Karolina Seger - klasa dr
hab. Anny Szostak-Myrcezek

Koncert II
Patrycja Kordasz - klasa
mgr Anny Szawińskiej
Jan Pieczonka - klasa dr
Joanny Nowickiej
Michał Walkowicz - klasa
dr Joanny Nowickiej
Nina Polczyk - klasa dr
Danuty Żoń-Ciuk
Magdalena Holesz - klasa
prof. dr hab. Haliny
Goniewicz-Urbaś
Mariusz Walusiak - klasa dr
Karola Pyki

Soliści

Barbara Fijak - wokal -
klasa dr Bartosza
Jaśkowskiego
Patrycja Kordasz -
wokal - klasa dr
Bartosza Jaśkowskiego
Karolina Seger - solo
sopran

Patrycja Kordasz -
fortepian
Mateusz Hrynkiewicz -
fortepian
Iga Suchara -
prowadzenie koncertu
Jan Pieczonka -
prowadzenie koncertu

dr Aleksandra Zeman
- opieka artystyczna

W programie usłyszymy:

E. Fabrez, „Bolerás
Sevillanas”

J. Bock, śl. S. Harnik,
„Sunrise, Sunset”

F. Vila, „Plomes al vent”

śl. J. Tuwim, muz. K.
Dzierma, „Lokomotywa”

i wiele innych.

Szkoła Podstawowa nr 1
w Cieszynie
Szkoła Podstawowa nr 3
z Oddziałami
Integracyjnymi im.
Janusza Korczaka w
Cieszynie
Szkoła Podstawowa nr 4
w Cieszynie

1. Plakat informujący o koncertach zaliczeniowych zespołów wokalnych, czerwiec 2017 roku.

2. Dzieci ze Szkoły Podstawowej nr 4 w Cieszynie wraz ze studentką Edukacji artystycznej w zakresie sztuki muzycznej III/3 Dagmarą Wieczorek podczas koncertu zespołów wokalnych. Uniwersytet Śląski - Campus Cieszyn, sala kameralna budynek główny, czerwiec 2017, foto: Jerzy Pustelnik.

Specyfika zajęć przedmiotu zespoły wokalne wymaga spojrzenia na kilka aspektów. Pierwszy dotyczy umiejętności wykorzystania w praktyce szerokiej wiedzy zdobytej na poszczególnych przedmiotach: dyrygowaniu, emisji głosu, kształceniu słuchu, ale także historii muzyki, formach muzycznych czy harmonii. Pracę nad interpretacją dzieła muzycznego z zespołem wokalnym poprzedza proces przygotowania dyrygenta w zakresie poznania formy utworu muzycznego, jego faktury, stylu, okoliczności powstania oraz faktów biograficznych, historycznych i kulturowych. Nie można pominąć również niezwykle istotnej w utworach chóralnych warstwy tekstowej utworu, a w dalszej kolejności wynikających z niej związków słowno-muzycznych. Z zagadnieniem skutecznej komunikacji między dyrygentem a zespołem wokalnym związane są m.in. następujące efekty kształcenia:

- potrafi organizować zespół wokalny i wykonać niezbędną pracę organizacyjną by taką grupę powołać,
- posiada wiedzę potrzebną do skutecznego prowadzenia próby zespołu wokального,
- potrafi pracować nad rozwojem muzycznym zespołu wokального,

3. Dzieci ze Szkoły Podstawowej nr 4 w Cieszynie podczas koncertu zespołów wokalnych (Edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej III/3 2017), Uniwersytet Śląski - Campus Cieszyn, sala kameralna budynek główny czerwiec 2017, foto: Jerzy Pustelnik¹³.

- zna cechy dyrygenta – instruktora zespołu wokalnego,
- dobiera repertuar dostosowując go do rodzaju, poziomu zespołu,
- posiada wiedzę do zorganizowania prób generalnych i zróżnicowanych koncertów,
- potrafi układać program koncertu biorąc pod uwagę charakter, miejsce i specyfikę wydarzenia,
- zna elementy kultury zachowania się na scenie.

Podsumowaniem pracy semestralnej zespołu wokalnego jest koncert studentów i samodzielne prowadzenie przez nich poszczególnych utworów realizowanych podczas zajęć. Finałowy koncert jest zatem okazją do samodzielnej organizacji całego wydarzenia. Warto zadbać o to by na poszczególnych latach studiów dać studentom możliwość zorganizowania różnorodnych koncertów będących okazją zarówno do zaliczenia przedmiotu, jak i szansą rozwoju muzycznego młodych adeptów sztuki dyrygenckiej.

---

¹³ Zob. też: fotoreportaże, koncerty dyplomowe zespołów wokalnych III/3 2017 http://instytutmuzyki.us.edu.pl/?p=p_712&sName=koncerty-dyplomowe-br--zespolow-wokalnych-iii-3-2017 [stan z 18.10.2018, godz. 23.20.].

4. Dzieci ze Szkoły Podstawowej nr 4 w Cieszynie wraz ze studentką Edukacji artystycznej w zakresie sztuki muzycznej III/3 Dagmarą Wieczorek podczas koncertu zespołów wokalnych. Uniwersytet Śląski - Campus Cieszyn, sala kameralna budynek główny czerwiec 2017, foto: Jerzy Pustelnik.

Ważne jest również to by nauczyć uczestników zajęć przygotowywać spotkanie muzyczne dla różnych adresatów: inaczej planujemy, organizujemy koncert dla dzieci, koncert dla rodzin, koncert dla dorosłych czy dla seniorów. Każda z grup słuchaczy wymaga odpowiedniego zaplecza organizacyjnego, a także należy nauczyć studentów wykorzystać praktycznie wiedzę zdobytą na zajęciach z pedagogiki czy psychologii. Szczególnie na spotkaniach z najmłodszymi dobrze jest zorganizować przemyślaną konferansjerkę uwzględniającą potrzebę aktywnego słuchania muzyki; konkursy, zabawy, w małych grupach ruch, itp.

Student powinien mieć świadomość o własnej odpowiedzialności za kształt utworu. Warto uzmysłowić studentom, że utwór powinien w ich umysłach dojrzewać, a myślenie o utworze to nie tylko godziny zajęć ale także praca indywidualna.

Czym zatem powinna charakteryzować się skuteczna komunikacja między dyrygentem a zespołem wokalnym? Jakie występują zakłócenia w komunikacji dyrygenta z zespołem wokalnym?

Skuteczną komunikację między dyrygentem, a zespołem wokalnym tworzy przede wszystkim osoba odpowiedzialnego i merytorycznie przygotowanego dyrygenta. To właśnie on ponosi odpowiedzialność za wszelkie poczynania zespołu. Zarówno gest dyrygencki jak i postawa dyrygenta odznaczająca się pozytywną myślą, wiarą w pomysłość

5. Dzieci ze Szkoły Podstawowej nr 4 w Cieszynie podczas koncertu zespołów wokalnych. Uniwersytet Śląski - Campus Cieszyn, sala kameralna budynek główny czerwiec 2017, foto: Jerzy Pustelnik.

przedsięwzięcia wpływa na skuteczność komunikacji w pracy dyrygenckiej. Nie bez znaczenia jest także *samowiedza i samoświadomość, poczucie własnej wartości i dobry kontakt z sobą samym*¹⁴.

Skuteczna komunikacja uzależniona jest z jednej strony od umiejętności przekazywania komunikatów zrozumiałych dla odbiorców, a z drugiej strony od umiejętności odbierania ich znaczenia. Uzależniona jest więc od umiejętności dyrygenta, ale także od przygotowania muzycznego członków zespołu, z którym pracuje chórmistrz. Najważniejsze komunikaty dyrygenta, jego zdolności manualne, wiedza, praktyka w zakresie interpretacji i wykonawstwa dzieł muzycznych nie wystarczą dla osiągnięcia prawdziwej kreacji muzycznej. Potrzebne są także zdolności muzyczne chórzystów, a w tym m.in. ich umiejętność właściwego emitowania dźwięku. Z jednej strony dyrygent tworzy zespół wokalny, ale z drugiej strony zespół wokalny kształtuje dyrygenta. Jest to swego rodzaju wzajemne współdziałanie, wymagające otwartości obu stron, a także bycia w ciszy, która jest częścią dialogu. Skuteczna komunikacja między dyrygentem a zespołem wokalnym pozwala im na ciągłe „stawanie się”. Potrzebna jest wytrwała praca nad

¹⁴ M. Litman, Poczucie kompetencyjności zawodowej nauczycieli a skuteczna komunikacja, w: Komunikacja, dialog, edukacja. Cz.2, pod red. W. Kojas, R. Mrózka przy współudziale Ł. Dawid, UŚ Filia w Cieszynie, Cieszyn 1998, s. 329.

rozwojem własnym i zespołu, a skutecznie komunikuje ten dyrygent, który jest spójny komunikacyjnie. Oznacza to, że jego komunikaty zwerbalizowane są wzmocnione komunikatami niewerbalnymi: myślą, wolą realizowania zamierzonych celów, uczuciami związanymi z przemyślaną interpretacją dzieła muzycznego, a także gestem, mimiką, całą swoją osobą.

Przekaz i odbiór komunikatu może zostać zakłócony przez bariery społeczno-kulturowe, m.in. różnice międzypokoleniowe, różny styl komunikacji, różnice osobowościowe uczestników komunikacji, kłamstwa, manipulacje. Brak skuteczności może wynikać z braku przygotowania dyrygenta do próby, a także z komunikatu przekazanego bez wewnętrznej siły przekonania. Bariery komunikacyjną jest także brak umiejętności mówienia „wprost” o zamierzeniach, uczuciach. Czasem stawianie zbyt wysokich wymagań zespołowi może rodzić niechęć do działania¹⁵.

Podsumowując warto podkreślić, że rozwiązywanie i przezwyciężanie barier komunikacyjnych w pracy dyrygenta z zespołem wokalnym jest kwestią nadrzędną. Sprzyja temu m.in. umiejętność aktywnego słuchania, wzajemny szacunek, akceptacja, tworzenie klimatu zaufania i otwartości. Równocześnie należy mieć świadomość, że nie ma gotowych sposobów, uniwersalnych gotowych recept na niwelowanie „szumów komunikacyjnych”. Niezwykle istotne jest jednak ujęcie wyżej wymienionych zagadnień związanych ze skuteczną komunikacją w programie kształcenia studentów, adeptów sztuki dyrygowania.

Streszczenie

Komunikacja między dyrygentem a zespołem wokalnym. Wybrane zagadnienia

Komunikacja, w tym głównie interpersonalna, jest pojęciem bardzo szerokim i wieloznacznym. Jej istotą jest przekazywanie przez osoby informacji, w tym przede wszystkim swoich myśli, uczuć, postaw, wartości itp. Proces komunikacji interpersonalnej obejmuje także przebieg pracy między dyrygentem a zespołem wokalnym. Wyróżniamy w nim następujące ogniwa: nadawcę, odbiorcę oraz kod werbalny i niewerbalny, za pomocą którego następuje przekazanie informacji. W artykule zasygnalizowano problematykę związaną ze skuteczną komunikacją między dyrygentem a zespołem wokalnym. Warto wpisać w proces kształcenia adeptów sztuki dyrygowania rozwój umiejętności skutecznej komunikacji interpersonalnej. Zdolność przekazania przez nadawcę komunikatu w taki sposób, by został właściwie zrozumiany i zrealizowany, jest jednym z czynników warunkujących możliwość zaistnienia wybitnego dzieła muzycznego.

---

¹⁵ M. Golka, *Bariery w komunikowaniu i społeczeństwo (dez) informacyjne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008, s. 37-39. Zob. też: A. Zeman, *Szумы w procesie komunikacji między dyrygentem a chórem. Wybrane zagadnienia*, w: *Konteksty Kształcenia Muzycznego. Zagadnienia ogólne TOM I*, (red.) Ewa Kumik i Grażyna Poraj, Łódź 2011.

Słowa kluczowe: komunikacja, dyrygent, zespół wokalny, adept sztuki dyrygowania, koncert

Summary

Communication between the conductor and the vocal ensemble. Selected issues

Communication, mainly interpersonal communication, is a very broad and ambiguous concept. Its essence is people's transmission of information, including, above all, their thoughts, feelings, attitudes, values, etc. The process of interpersonal communication also includes the cooperation between the conductor and the vocal ensemble. We distinguish in the following elements: sender, recipient and verbal and non-verbal code by which information is transmitted. The article indicates the issues related to effective communication between the conductor and the vocal ensemble. It is worth introducing the development of the skills of effective interpersonal communication into the process of educating adepts of the art of conducting. The ability of the sender to transmit the message in such a way that is it properly understood and realized is one of the factors conditioning the possibility of an outstanding musical work.

Keywords: communication, conductor, vocal ensemble, adept of the art of conducting, concert